

Osemdesiatročný JURAJ TÖLGYESSY

SLOVENSKÁ TECHNICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Osemdesiatročný JURAJ TÖLGYESSY

Zväzok 5

Osobnosti Fakulty chemickej a potravinárskej technológie

STU v Bratislave

Slovenská technická univerzita v Bratislave

2011

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť textu nesmie byť použitá na ďalšie šírenie akoukoľvek formou bez predchádzajúceho súhlasu autora alebo nakladateľstva.

© Michal Uher

Publikácia vychádza vďaka iniciatíve dekana FCHPT STU
prof. Ing. Dušana Bakoša, DrSc.

ISBN 978-80-227-3426-4

Motto:

Vo vede nie je až tak dôležité získať nové fakty,
dôležitejšie je objaviť nové spôsoby premýšľania o nich...

W. Bragg

Obsah

Prof. Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc.	7
Vyznamenania	8
Profesor Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc. jubiluje	10
Profesor Tölgyessy ako pedagóg	14
Profesor Tölgyessy ako výskumný pracovník	15
Bibliografia	20
Učebnice	20
Monografie	21
Populárno-vedecké publikácie	23
Časopisy	25
Významné jubileá	26

Prof. Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc.

27. 1. 1931	narodený v Dunajskej Strede
1936 - 1949	maturita, gymnázium v Komárne
1949 - 1953	inžinier CHF SVŠT v Bratislave
1952 - 1959	asistent a odborný asistent na Katedre analytickej chémie CHTF SVŠT v Bratislave
1962	docent
1968	DrSc. na Lomonosovej univerzite v Moskve
1973	profesor
1969 - 1972	prodekan CHF SVŠT v Bratislave
1959 - 1978	Katedra rádiochémie a radiačnej chémie CHF SVŠT v Bratislave
1978 - 1996	zakladateľ a vedúci Katedry chémie a technológie životného prostredia, CHF SVŠT v Bratislave
1996 - 2005	Katedra chémie Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
1997 - 2002	Katedra chémie Pannon University v Mosonmagyaróvari (Maďarsko)
2006	definitívny odchod do dôchodku

Vyznamenania

Cena Maďarskej akadémie vied	1967
Cena vydavateľstva Obzor	1980, 1986
Cena vydavateľstva Alfa	1981
Cena vydavateľstva Veda	1984
Hevessyho medaila (USA)	1975
Čestný titul Zaslúžilý vynálezca	1979
Pamätná medaila Juraja Fándlyho	2005
Čestný člen Slovenskej farmaceutickej spoločnosti	2006
Bellušova medaila Slovenskej chemickej spoločnosti	2008
Čestný občan Dunajskej Stredy	2010
Weberova cena Slovenskej farmaceutickej spoločnosti	2010

DIPLOM

Samospráva Mesta Dunajská Streda

udeluje panovi

Prof. Ing. Jurajovi Tölgýessymu Phd., Dr.Sc.

Čestné občianstvo Mesta Dunajská Streda

*ako prejav vďačnosti a uznania
za významnú vedeckú a pedagogickú prácu.*

V Dunajskej Stredě, 20. augusta 2010

Dr. Zoltán Hájos
primátor

Profesor Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc. jubiluje

Juraj Tölgyessy sa narodil 27. januára 1931 v Dunajskej Strede v rodine profesora hudby. Základnú školu a 5 tried gymnázia navštevoval v Dunajskej Strede. Gymnaziálne štúdiá dokončil v Komárne roku 1949 s maturitou s prospechom vyznamenaný. Vysokoškolské štúdium absolvoval na Chemickej fakulte Slovenskej vysokej školy technickej (CHF SVŠT) v Bratislave v rokoch 1949 -1953, ktoré na špecializácii plastické látky ukončil v roku 1953 s vyznamenaním a získaním titulu inžinier. Od roku 1952 pracoval popri štúdiu ako asistent na celý úväzok na Katedre analytickej chémie CHF SVŠT. Po ukončení štúdiá pracoval ďalej na Katedre analytickej chémie vo funkcii odborného asistenta a súčasne prednášal na Vyššej škole pedagogickej a učil na Priemyselnej škole chemickej v Bratislave. Po ukončení ašpirantúry v oblasti analytickej chémie v roku 1959 obhájením dizertačnej práce na tému "Rádiometrické titrácie" na Fakulte anorganickej technológie Vysokej školy chemicko-technologickej v Prahe získal titul kandidáta chemických vied (CSc.).

Po založení Katedry rádiochémie a radiačnej chémie prestúpil na uvedenú katedru, kde v roku 1969 získal titul docenta. V rokoch 1969 -1972 vykonával funkciu prodekana pre pedagogické záležitosti na Chemickej fakulte SVŠT. Svoju doktorskú dizertačnú prácu na tému "Objemná analýza za použitia rádiometrickej indikácie bodu ekvivalencie" na Chemickej fakulte Univerzity im. Lomonosova v Moskve obhájil v roku 1968 a získal titul doktora chemických vied.

V celom tomto období vykonával rôzne funkcie vo vedeckých radách vysokých škôl v Prahe a v Bratislave, v odborných komisiách Ministerstva školstva a Ministerstva životného prostredia, v redakčných radách (Príroda a spoloč-

nost', Természet és Társadalom, Svet vedy, Zlepšovateľ a vynálezca, Technické noviny, Pyramída, Jaderná energie atď.), komisiách na obhajobu kandidátskych a doktorských dizertácií a inde. 13. marca 1973 bol vymenovaný prezidentom republiky za riadneho profesora v odbore jadrovej chémie s účinnosťou od 1. januára 1973. Je spoluzakladateľom od roku 1968 a vedúcim redaktorom medzinárodného vedeckého časopisu Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry (zo začiatku vychádzal v podobe dvoch časopisov, a to Radiochemical and Radioanalytical Letters a Journal of Radioanalytical Chemistry). Svojou publikačnou a výskumnou činnosťou Katedra rádiochémie a radiačnej chémie, najmä zásluhou prof. Tölgyessyho, získala vynikajúce meno v celosvetovom meradle.

Od roku 1951 je členom Spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov, kde bol celý čas členom predsedníctva Ústredného výboru, určité obdobie i podpredsedom spoločnosti, ďalej predsedom Komisie pre zahraničné styky, predsedom redakčnej rady Príroda a Spoločnosť a Pyramída, a po premenovaní organizácie na Akadémiu vzdelávania bol predsedom celoštátnej organizácie.

V rokoch 1975 -1985 pracoval na Ministerstve školstva SR ako zástupca riaditeľa odboru vedy pre vysoké školy. Dňom 1. januára 1978 bol profesor Tölgyessy poverený založením a vedením Katedry chémie a technológie životného prostredia, ktorá sa spočiatku orientovala predovšetkým na prípravu absolventov v smere chemických výrob a materiálov v rámci študijného odboru Technológia vody. Pod vedením prof. Tölgyessyho boli vytvorené autorské kolektívy a v relatívne krátkom čase sa pripravili študijné materiály a štúdium sa úspešne zahájilo. V školskom roku 1992/93 došlo k prestavbe štúdia a na fakulte bol akreditovaný študijný odbor Technológia životného prostredia so zameraniami Techno-

lógia vody, Technológia ovzdušia a Rádioekológia. V rámci novovytvorenej katedry sa prof. Tölgyessy podarilo vybudovať jedinečné pracovisko s celorepublikovým pôsobením, vychovávajúcim odborníkov na riešenie väčšiny problémov životného prostredia.

V roku 1972 bol prof. Tölgyessy zvolený za člena Európskej Akadémie vied a umení v Salzburgu. Od roku 1968 bol expertom Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu vo Viedni. V rámci svojej expertíznej činnosti sa zúčastnil niekoľkých viacmesačných prednáškovo-výskumných pobytov v rôznych krajinách -v Mexiku, Albánsku, vo Fínsku, v Myanmarsku, Mongolsku, na Cypre, v USA a ZSSR. Vypracoval mnohé expertízne materiály a aktívne sa zúčastnil mnohých medzinárodných konferencií organizovaných IAEA (USA, Thajsko, NSR, Rakúsko, Cyprus, Francúzsko, ZSSR, USA a i.).

Po dosiahnutí dôchodkového veku (65 rokov) profesor Tölgyessy sa na požiadanie rektora Univerzity Mateja Bela prof. Tomečka zamestnal na celý úväzok na Katedre chémie UMB v Banskej Bystrici, kde pracoval ešte 11 rokov. Na katedre založil špecializáciu Environmentálna ekológia so zameraniami Ekochémia, Ekomuzeológia, Krajinná ekológia a Environmentálna výchova. Bol členom Vedeckej rady Univerzity Mateja Bela, organizoval rigorózne štúdium, prispieval k organizácii publikačnej a praktickej činnosti výskumu na katedre a k založeniu vedeckého časopisu Acta Universitatis Matthaei Belii, Ser.chem. Počas pôsobenia na katedre bol vedúcim slovenskej časti výskumného projektu INCO-COPERNICUS (Európska komisia, Brusel) zameranou na využitie tuhých odpadov obsahujúcich kovy Cu a Zn v poľnohospodárstve. V tomto období zastával i rôzne funkcie.

Bol členom

- vedeckej rady Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici,
- odbornej skupiny Akreditačnej komisie SR pre ekológiu,
- spoločnej odborovej komisie doktorandského štúdia "Chémia a technológia životného prostredia" a "Jadrová chémia",
- komisie pre obhajobu doktorských dizertačných prác (DrSc.) z odborov "Ekológia", "Environmentalistika", "Jadrová chémia" a "Chemické technológie".

V rokoch 1997 - 2002 pôsobil na Katedre chémie Pannon University Mosonmagyaróvár (Maďarsko) ako profesor a prednášateľ predmetu Nukleárna technika v poľnohospodárstve a vo výžive. V roku 2003 mu Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici udelila čestný titul profesor emeritus. Od roku 2010 je zahraničným členom poradného zboru Izotopového výskumného ústavu Maďarskej akadémie vied.

Profesor Tölgyessy ako pedagóg

Od nástupu na Katedru analytickej chémie CHTF v roku 1952 sa postupne venoval prednáškam z analytickej chémie (kvalitatívnej a kvantitatívnej), potom z technológie vody, hydrochémie. Neskôr k nim pribudli prednášky z ochrany životného prostredia, zo základov ekológie a toxikológie, prednášky ohľadne tuhých odpadov, jadrovej chémie, ekochémie, rádioekológie a im podobných predmetov.

Pre študentov napísal 60 vysokoškolských učebných pomôcok, viedol semináre, laboratórne cvičenia a vychoval 34 doktorandov. Pre potrebu Univerzity Mateja Bela vypracoval 15 učebníc, učebných textov (skrípt).

Profesor Tölgyessy ako výskumný pracovník

Profesor Tölgyessy sa vo vedeckovýskumnej činnosti venoval predovšetkým aplikovanej rádiochemii, radiačnej chémii, analytickej chémii a fyzikálnej chémii, a to najmä so zameraním na riešenie problémov monitoringu a ochrany životného prostredia a farmácie. Venoval sa i riešeniu problémov pedagogickej práce v uvedených oblastiach.

V prvom období svojej vedeckej činnosti riešil problémy z oblasti inštrumentálnych analytických metód, najmä potenciometrie, termometrie (riešenie teoretických problémov termometrických titrácií, konkrétne aplikácie napr. stanovenie kyslosti vín), ultrazvuku (všeobecné problémy, zviditeľnenie účinkov ultrazvuku, vplyv ultrazvuku na kryštalický albumín, indikácia bodu ekvivalencie) a chromatografie (papierová, tenkovrstvová a plynová chromatografia).

Z oblasti aplikovanej jadrovej chémie komplexne rozpracoval metódy nukleárnej chemickej analýzy. Išlo o rozpracovanie teoretických problémov i praktických aplikácií v týchto oblastiach:

- rádiometrické titrácie - teoretické problémy rádiometrických titrácií, zrážacie komplexometrické rádiometrické titrácie, indikácia bodu ekvivalencie na základe interakcie jadrového žiarenia, automatická rádiometrická titrácia, radiocoulometrické titrácie, použitie rádioaktívnych kryptonátov na indikáciu bodu ekvivalencie, analýza reálnych systémov - najmä farmaceutických preparátov;
- nedeštruktívna interakčná analýza - využitie spätného rozptylu a absorpcie vysokoenergetického žiarenia na analytické účely, odvodenie základných teoretických

závislostí, analýza anorganických a farmaceutických preparátov;

- aktivačná analýza -odvodenie základných teoretických závislosti, konštrukcia neutrónových aktivačných zdrojov, analýza kovov a rúd, kontinuálna aktivačná analýza - teoretické závislosti, konštrukcia automatického aktivačného analyzátoru, vypracovanie teoretických a experimentálnych základov prietokovej aktivačnej analýzy (flow-injection activation analysis);
- rádionuklidová röntgen-fluorescenčná analýza - konštrukcia analyzátorov, analýza biologických materiálov, farmaceutických preparátov, vzoriek životného prostredia;
- izotopová zried'ovacia analýza - objav a rozpracovanie teoretických a praktických problémov sub-super-ekvivalentovej izotopovej zried'ovacej analýzy, analýza farmaceutických materiálov a anorganických systémov;
- rádioaktívne kryptonáty - rozpracovanie teoretických problémov včleňovania a uvoľňovania ^{85}Kr z tuhých nosičov, konštrukcia zariadení na včleňovanie ^{85}Kr do tuhých nosičov difúznou, sublimačnou, ostrel'ovacou a inou technikou, rozpracovanie teoretických a experimentálnych základov dekryptonačnej termickej analýzy, objav termorádiometrie, vypracovanie metód na analýzu vzoriek životného prostredia, analýza tuhých organických a silikátových materiálov dekryptonačnou a termickou analýzou;
- rádiochromatografia - rozpracovanie teoretických základov a experimentálnej techniky papierovej, tenkovrstvovej a plynovej rádiochromatografie;
- radiačná chémia - konštrukcia radiačných ožarovacích zariadení, štúdium vplyvu vysokoenergetického žia-

renia na plasty, organické a biologické materiály, ropné produkty, potraviny, deštrukcia znečisťujúcich látok vysokoenergetickým žiarením, čistenie odpadových vôd, príprava drevoplastických a betánovoplastických materiálov;

- rádioindikátorové štúdium fyzikálnochemických problémov - štúdium chromočinenia kože, indikátorové štúdium orgánovej distribúcie označených izotopov, zinku v orgánoch hydiny, štúdium fyzikálnochemických vlastností textilných pomocných prostriedkov;
- riešenie praktických problémov čistenia odpadových vôd, ovzdušia a zúžitkovania tuhých odpadov, biodegradability odpadových látok, elektrochemický a radiačnochemický rozklad organických látok.

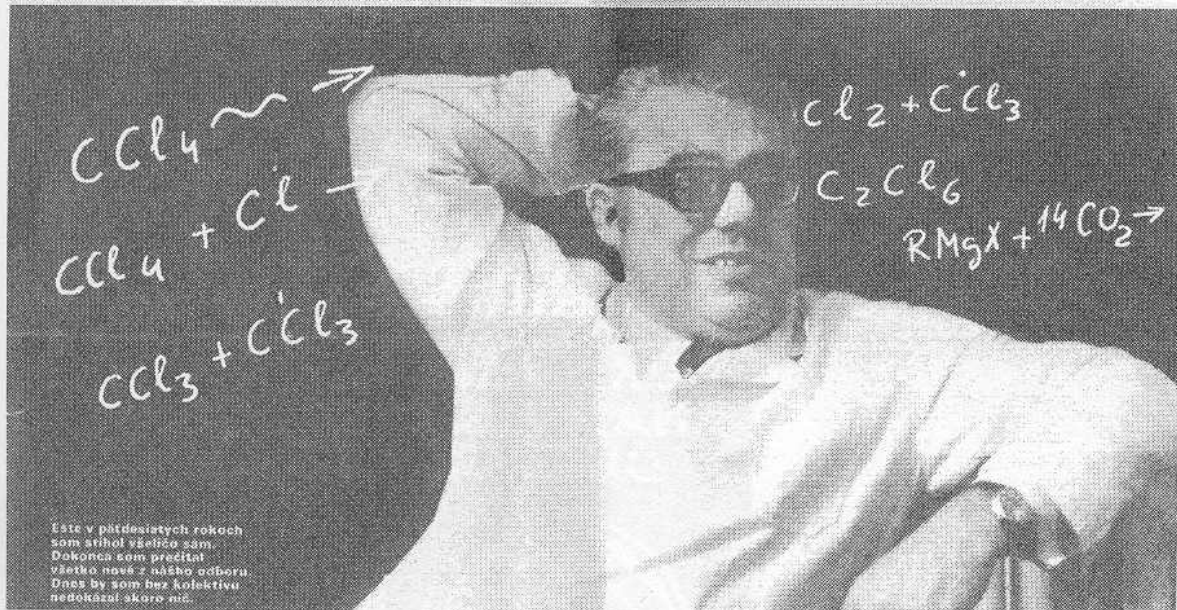
Výsledky svojej vedeckej činnosti opísal v 98 vedeckých monografiách (54 slovenských, 21 anglických, 11 ruských, 3 nemecké, 5 maďarských, 2 poľské, 2 české), v 420 pôvodných vedeckých prácach, 22 patentoch, 38 prednášok prednášaných na medzinárodných konferenciách a v 150 domácich konferenciách. Jeho práce boli citované 740-krát v SCI.

Profesor Juraj Tölgyessy vytvoril vedeckú školu v odbore jadrovej chémie a jadrovej analytickej chémie na medzinárodnej úrovni a v environmentalistike na úrovni Slovenskej republiky.

HEVESYHO MEDAILA TENTO ROK ZO SPOJENÝCH ŠTÁTOV DO BRATISLAVY

Kráľ atómových detektívov

Prežijeme. Hladko prišesem vlasý, jačša od za hrubým okuliarmi, dobrácky usmev. Profesor Tölgyessy vyzrá ako viasťný brat mnohomamného vedca z kresťenských vedeckofantastických seriálov, na ktoré autoři s ľahkou rukou navreňali viac nupripodržaných schopností ako na hociakú rozprávku. Byťosť hrdina vynnslenských papierových dobrodružstiev dokáže všetko: šermuje smrticímí ľuďmi, ruší príťažlivosť zemsku, vymieňa hlavy, prehýňa sa na raketonáše po galaxii, na kolene z'viazajúce smrekových konárov navreň chutný pokrm. Na kažej strane tento všemocný človek bojuje. Tá výhrada. Súčasť všemocný by sa toto veľa doba vynnimá aj pod portrétom profesora Tölgyessyho. On síce grify papierových trdniniv riešová, došáží však plno vecí, o ktorých sa autorom obrázkov na pokračovanie ani nespomínajú. V oblasti nukleárnej analytickej chémie pozri profesora Tölgyessy s najzavážnejším ľudom štátoch d'aleka.

Este v päťdesiatych rokoch som srihol všetko sám. Dokonca som prečítal všetko nové z nášho odboru. Dnes by som bez kolektívu neodkázal skoro nič.

V roku 1943 udelili Nobelovu cenu za chémiu budapešťianskemu rodákovi, fúzatému profesorovi Györgyovi Hevesymu. Za práce o použití rádioaktívnych izotopov ako indikátorov pri výskume chemických procesov. Tak znelo zdôvodnenie učenej komisie. Dva roky po góniovej smrti, v roku 1968 udelili prvú Hevesyho medailu. Odvtedy „majú nobelovku“ priznáva medzinárodná komisia (s prihliadnutím na celoživotné dielo) tomu vedcovi, ktorý sa najviac zaslúžil o rozvoj nukleárnej analytickej a jadrovej chémie.

Doterajších päť medailí išlo do Veľkej Británie, Sovietskeho zväzu, Francúzska, Spojených štátov a Belgicka. O šiestej sa rozhodlo na jeseň minulého roku v americkom meste Getinburgu.

Po tajnom hlasovaní oznámili svetu dve mená: profesor Braun z Budapešti a profesor inžinier Juraj Tölgyessy, doktor vied, štyridsaťpäťročný, profesor jadrovej chémie na Chemickotechnologickej fakulte SVŠT v Bratislave.

NEVIDITEĽNÉ NÁBOJE DO NEVIDITEĽNÉHO CIEĽA

Abý sme pochopili kúzu jadrovej chémie, musíme sa priblížiť svet jadrovej fyziky, ktorá neviditeľný svet atómov rozširová. Predstavme si atóm, nepatrná guľôčka, nie väčšia ako jedna desatina biliónna milimetra. Do bodky na konci tejto vetvy by sa v jednom rade vedľa seba zmestilo asi päť miliónov atómov.

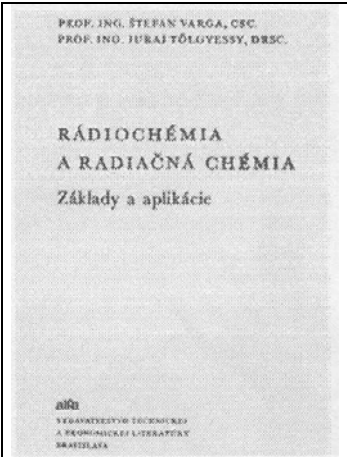
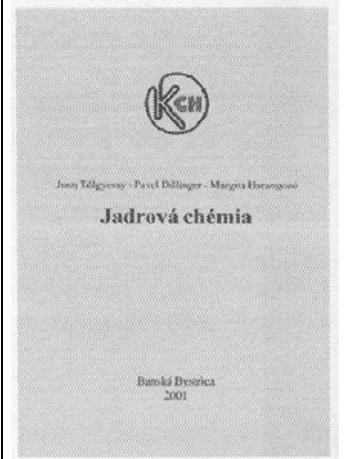

Atóm sa skladá z malinkého jadra, ktoré obklopuje záporne nabitú časť elektrónov. Keby sme zvčšili atóm tak, aby bol väčší ako Narodné divadlo v Bratislave, nemohlo by byť jeho jadro väčšie ako mäsové zrnko. Napriek tomu je práve v jadre sústredená celá hmotnosť atómu. Trať do tohto viac ako neviditeľného cieľa, etelo sa začiatkom nášho storočia čitňnosťou väčorých penáziých vedcov. Tušili, že práve v atómovom jadre je ona trinásta komnata prírody, ktorej tajomstvo by mohlo obrátiť svet hore nohami.

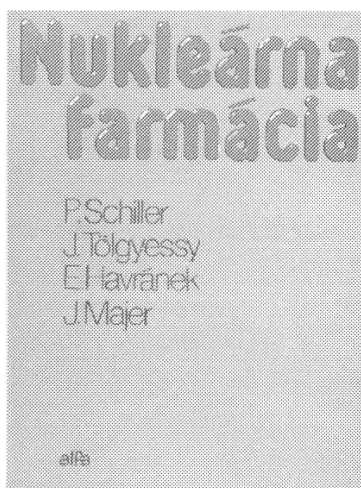
Z revolvera sa do atómového jadra trať nedá, preto vedci museli vynnúť špeciál.

Bibliografia

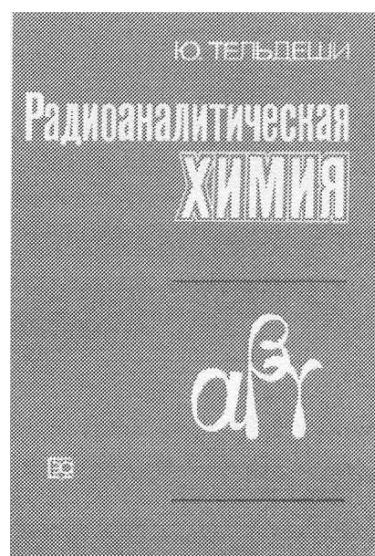
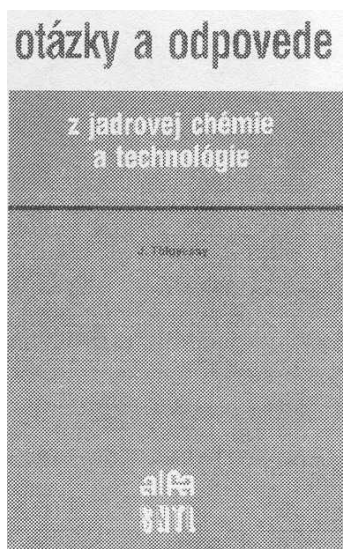
Z veľkého počtu monografií, učebníc či populárnovedeckých publikácií, sú uvedené len tie, ktoré profesor J. Tölgyessy považuje za najvýznamnejšie (pozri príloha). Zoznam 420 vedeckých prác, 60 vedeckých odborných článkov a 22 patentov je k dispozícii u prof. Ing. M. Uhera, DrSc.

Učebnice

	<p>Prvá učebnica jadrovej chémie na Slovensku</p>
	
	<p>Prvá učebnica radiačnej chémie</p>
	<p>Posledná učebnica jadrovej chémie</p>

Prvá nukleárna farmácia na Slovensku

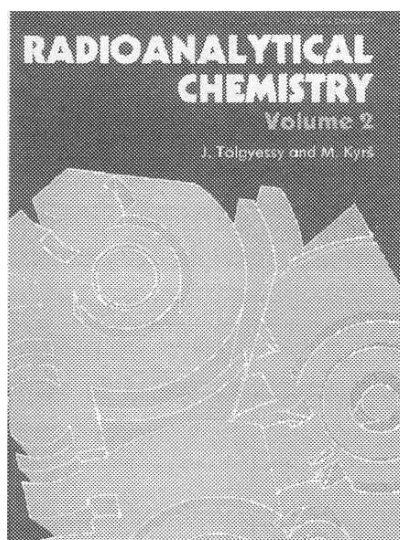
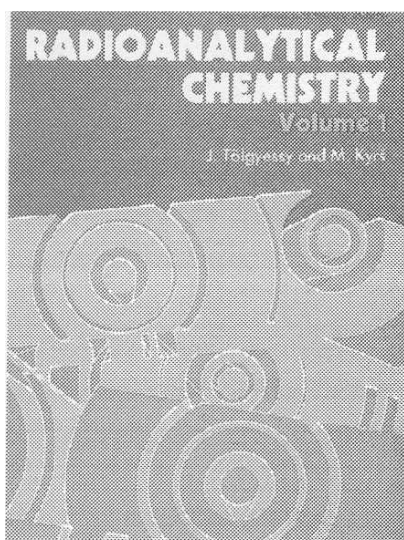

Jadrová chémia a technológia v podobe otázok a odpovedí

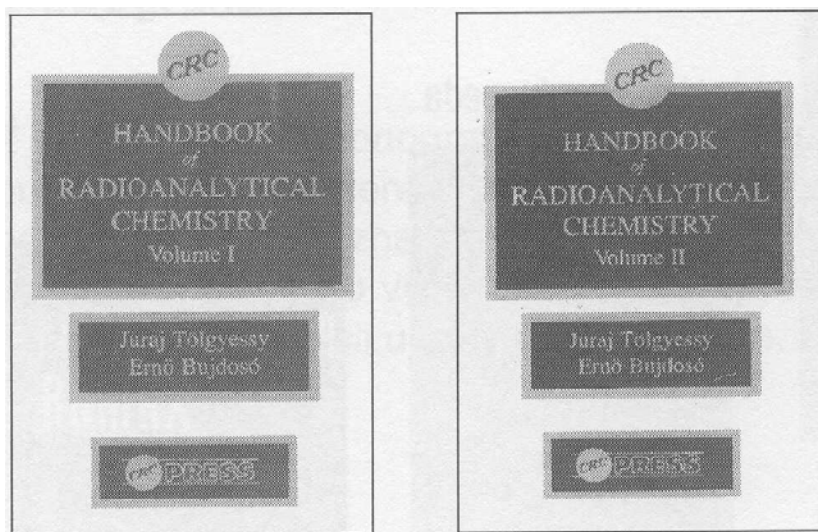
Učebnica nukleárnej analytickej chémie v ruskom jazyku vydaná v Moskve

Monografie

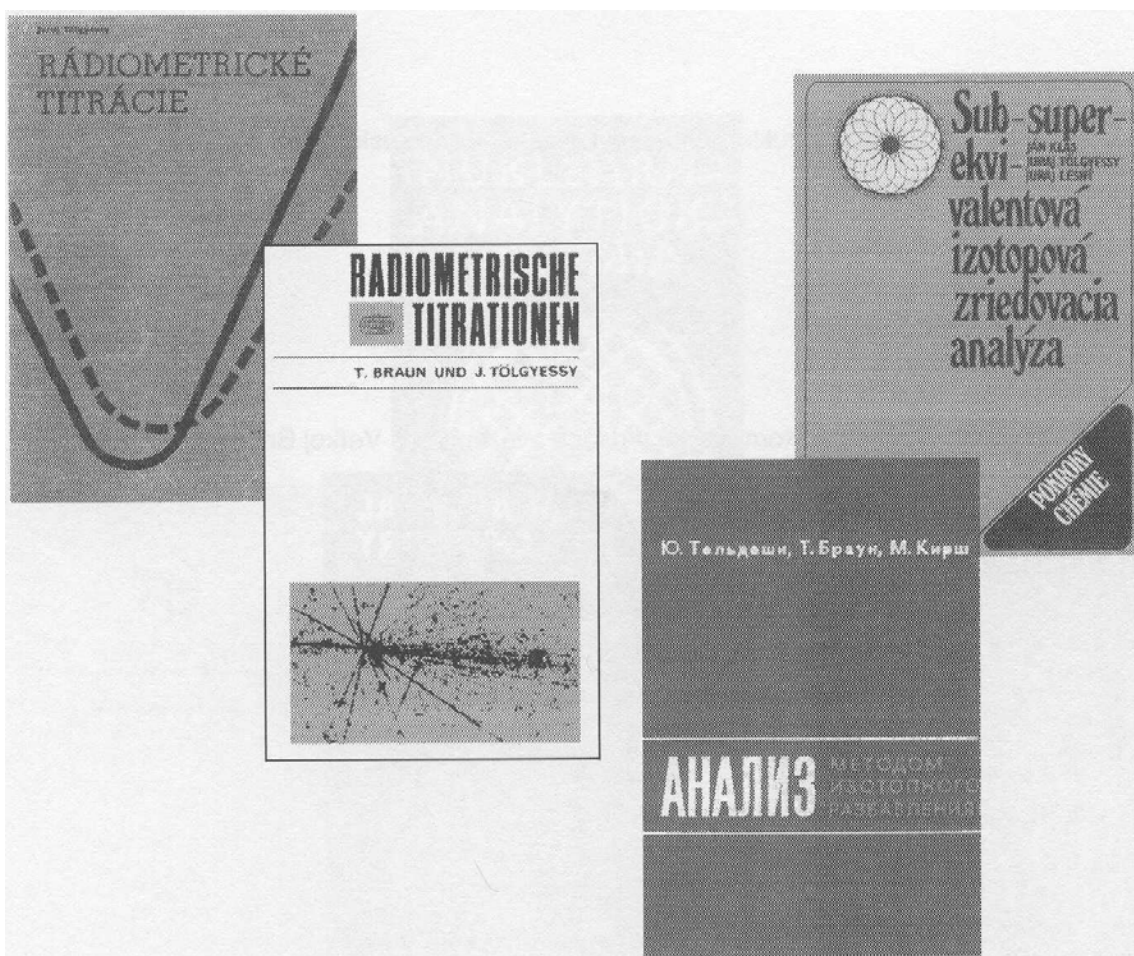
Monografia vydaná v anglickom jazyku v dvoch zväzkoch vo Veľkej Británii

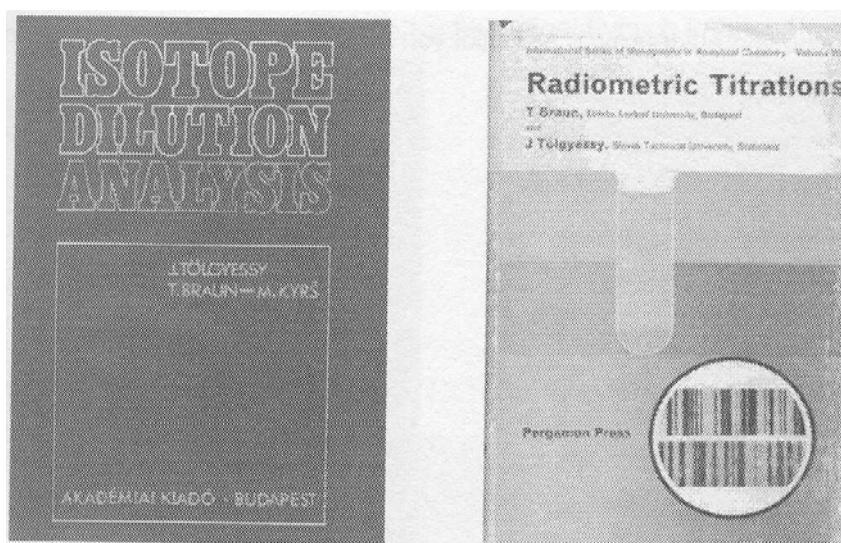

Monograficky spracovaná laboratórna príručka vydaná v anglickom jazyku v USA

Monografie z rôznych oblastí nukleárnej analytickej chémie

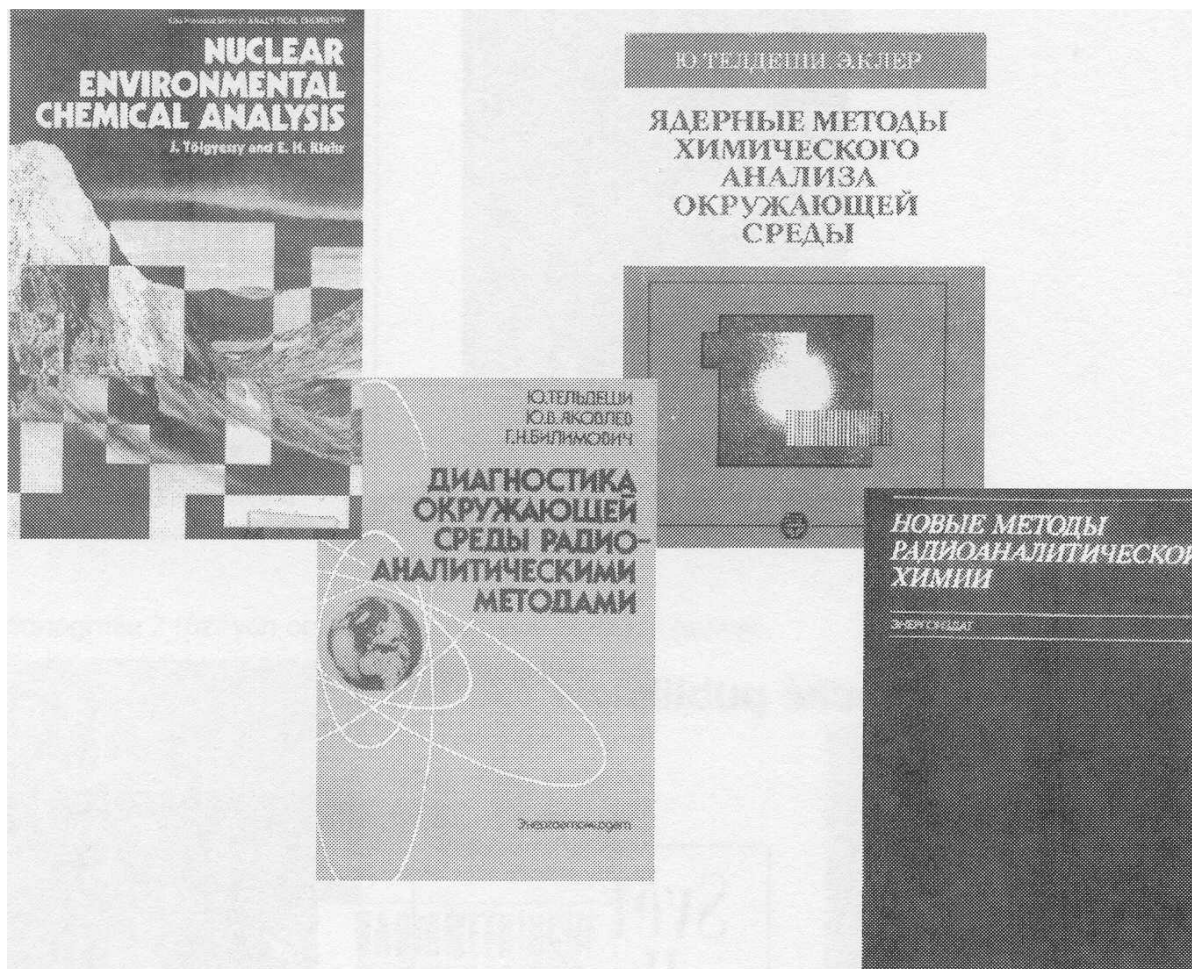

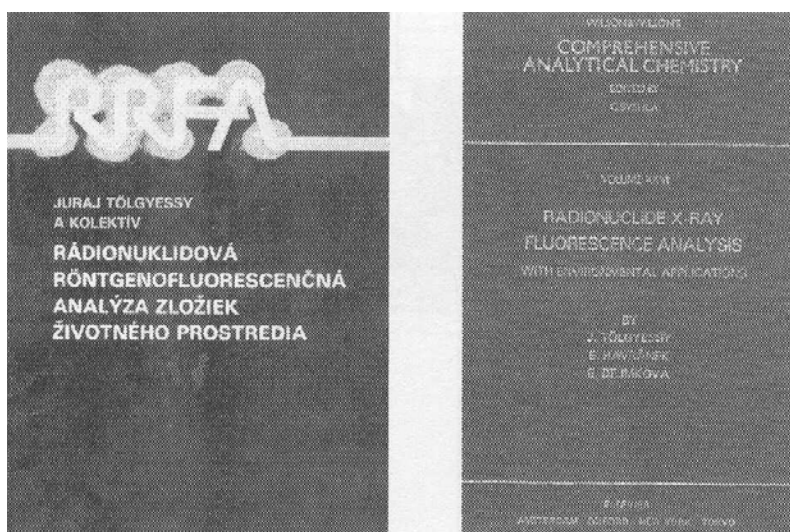
Populárno-vedecké publikácie

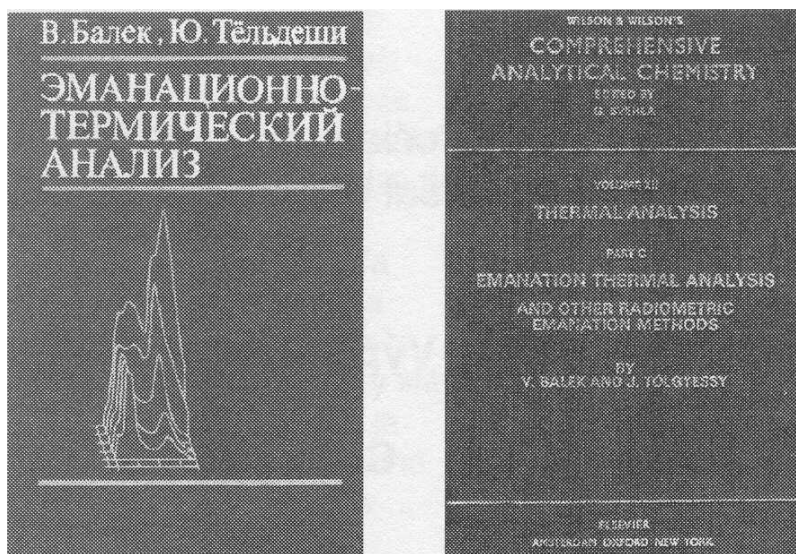
Použitie nukleárných analytických metód v monitoringu životného prostredia

Радionуclidовá рöntгенфлуоресценчнá аналýза

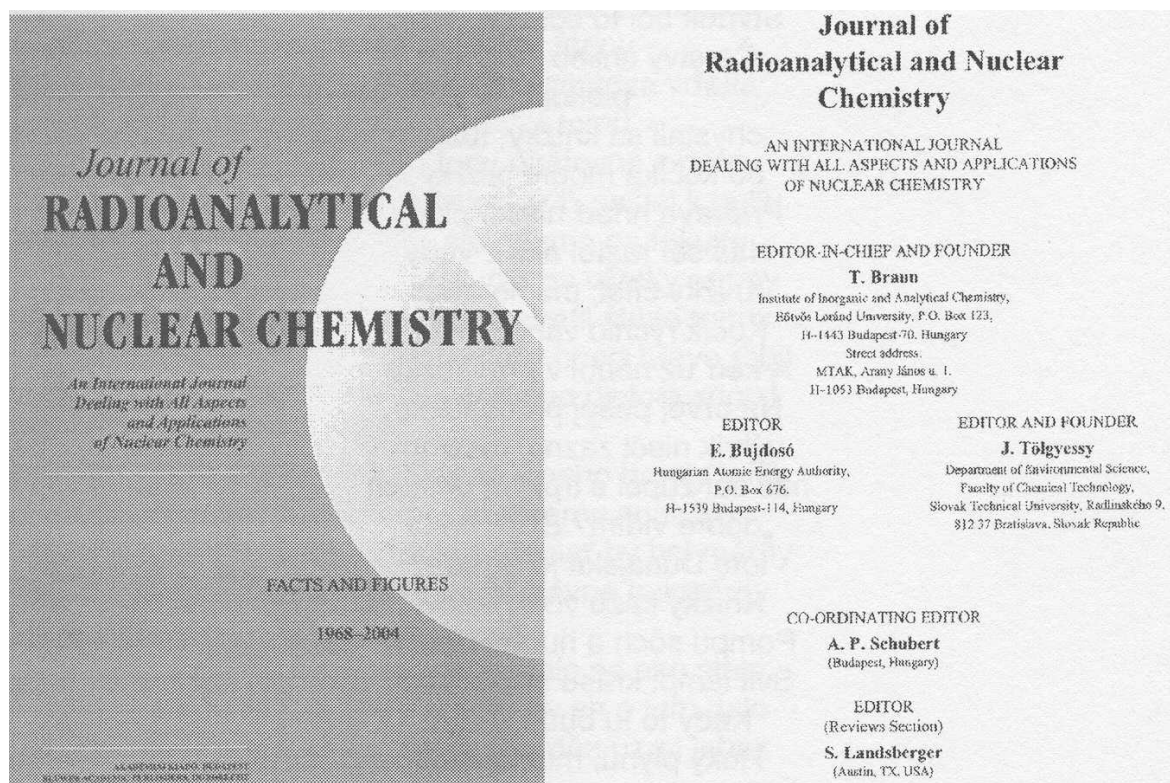

Emanačná termická analýza (použitie rádioaktívnych kryptonátov)

Časopisy

Spoluzakladateľom a vedeckým redaktorom časopisu Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry bol 40 rokov J. Tölgyessy.

Významné jubileá

Na počesť 50. výročia narodenia prof. Ing. Juraja Tölgyessyho napísal doc. RNDr. Juraj Lesný, CSc. Oslavnú báseň.

Výpis z registra trestov aneb CURICULUM VITAE

Ďaleko od víru sveta
Zimný vánok vločky metá
Je január, štvrtok snežný,
tenor ozýva sa nežný.

Nech však hneď do deja
skočím:
uzrel slnka svit tam vtedy
náš šéf -človek kníh a vedy
Štvrtok bol to som už riekol
Čerstvý chlieb sa doma
piekol
chystali sa knižky, tužky
do kočíka modré stužky.
Príprava hneď niesla plody
Náš šéf rástol ako z vody
Knižky čítal, písmo cvičil
Kočík rýchlo váhou zničil
A keď už nebol v prevádzke
Na prvej pešej prechádzke
výkrik nieči zaznel mestom
náš šéf zúpel s trpkým gestom
"dobre vidím? Bože beda
toto Dunajská je Streda?
Knižky kážu vôňu lesov,
Pompu sôch a hudbu plesov
Svit lúč, krásu múz a vedy
Kedy to tu bude kedy?
Roky plynú, muž sa tuží

Detstvo nemá vonných ruží
Však srdce to čo citu tuší
Tužbou k vede mocne buší
Túžba poznať v poplach bije
Nepôjde to bez chémie bez dymu a bez továrni bez toho čo kraj môj stvárni
Snaha znať je doma márna nuž odchádza do Komárna,

Kráča Jurko krušne kráča
V Dunaji si smútok máča
Nejde to bez rán a boja
Rany sa však rýchle hoja. A deň matúry slávny deň je
Aj ten náš šéf slávny ten je
Veď o čokoľvek nech sa jedná
Jedna, jedna, jedna, jedna....

Doma blízki slzy ronja
Chlieb na stole opäť vonja
vládne smiech a vládne
vrúcnosť
čas je myslieť na budúcnosť
a vybrať si k žitiu rolu:
zvoľ si šéf náš ďalšiu školu
veď dôvod je na to pádny -
ten dokument v rukách
fádny
A tak odchádza vďaka
tomu

Juraj opätovne z domu
Nešiel hýriť, nešiel k pultu
ale priamo na fakultu
plnil vzorne všetky normy
rýchle stratil štíhle formy
no skúšky hneď hravo robil
na červeno diplom zdobí

*

Stal sa z neho hmoty kritik
nukleárny analytik
pokus klamať by bol márnny

on bol hlavne nukleárny
Nech stalo sa ako stalo
dumať by sa o tom dalo
jedného dňa uzrel labák

nášho šéfa tuhší tabák:
trubicu a cudný prístroj
nebezpečný, čudný výstroj,
žiary zdroj a malý terčik
presne to vie docent Berčik

A kým kolega neutečie
náš šéf takto prísne rečie:
"Nečuduj sa častým skratom,
nízkym platom, slabým wattom
pokiaľ nezapriahneš atóm
to je záber mocným veslom
to je mojich túžob heslom,
Darmo ma tu kde - kto karhá
pozri, tam je Števo Varga
on je tajná moja karta
k nemu pôjdem ja a basta"

A čas nestojí, prudko plynie
i vek jadra rýchlo minie
až na šéfa dekan kynie:
"Voda sa nám mútne rinie,
vo Váhu sú temné kaly
Dunaj vrstva kalu halí
a to čo sa vzduchom valí
taktiež nie je problém malý"
Tak kreslí mu hroznú skicu
"čo máme piť, slivovicu?
Ten problém ma silne pudí
vezmi priestor, vezmi ľudí
do roka a do dňa vravím
tých starosti nech sa zbavím.
Príď mi sem i s jasným plánom
ty budeš tej party pánom"

Opäť prišli nové časy
schytil si sa s vodou v pasy
a vodárov celé masy
dávajú Ti svoje hlasy
Knižky píšeš, v tom si prvý
mnohým nám to myseľ drví
"v čom je vtip?" však hmla sa
stráca

riešením je slovo PRÁCA
Nuž tak vidíme Tvoje skusy
ich zoznam je zrejme kusý
taký však byť v básni musí
Prijmi od nás na pokusy
pre myseľ čistú bujarú
FUNGL NOVÚ FUJARU
Nás málo je, to však stačí
z očí sa nám radosť zračí,
že náš si, že plány kuješ
že práve nám Ty sám
šéfuješ

*

A v dobách zlých i v dobách ruje
severák keď silný duje
nech každý zvie, každý
čuje
ako JURO FUJARUJE

Chemickotechnologická fakulta

Európska akadémia vied a umenia vznikla roku 1990 v Salzburgu. Jej zakladateľmi sú Helmut Kohl, Franz Vranitzky, Hans-Dietrich Genscher, Alois Mock, Erhard Busek a ďalšie významné osobnosti európskeho spoločenského, kultúrneho a politického života. Predsedom Európskej akadémie vied a umenia je prof. Felix Unger, čestným predsedom Franz kardinál König a podpredsedom prof. Mikuláš Lobkowicz.

Európska akadémia vied a umenia sa usiluje o vytvorenie jednoty v Európe na základe vedeckej, kultúrnej a spoločenskej spolupráce a formou jednotlivých fakúlt združuje viaceré vedné oblasti, napr. filozofiu a históriu, medicínu, ochranu životného prostredia, prírodné vedy, právnické, sociálne a ekonomické vedy, teológiu a technické disciplíny.

Členstvo Európskej akadémie vied a umenia možno získať iba na základe odporúčania viacerých významných a všeobecne známych osobností v tejto oblasti. Predpokladom tohto ocenenia je najmä bohatá publikačná aktivita, ako aj organizačná činnosť pri medzinárodných konferenciách. Návrhy na prijatie nových členov schvaľuje senát akadémie, ktorý sa stretáva každý rok v marci.

Na tohtoročnom, v poradí už 12. senátnom zasadnutí, ktoré sa konalo 10. marca 1995, rozhodlo sa aj o prijatí prof. Ing. Juraja Tölgyessyho, DrSc., za člena tejto prestížnej medzinárodnej organizácie. Netreba zdôrazňovať, čo idio pociť znamená nielen pre oceneného, ale aj pre Chemickotechnologickú fakultu STU, kde pán profesor pôsobí, a vôbec pre celé Slovensko, ktoré iba takto najlepšie dokazuje svetu svoje kvality, životaschopnosť a kultúrnosť.

Spomenuli sme už, že Európska akadémia vied a umenia prijíma za svojich členov iba osobnosti, ktoré sa výrazne prejavili publikačnou a mimoriadnou vedeckou činnosťou, spoločenskou a kultúrnou aktivitou. Prof. Tölgyessy doteraz napísal 97 kníh a monografií. Väčšina z nich bola publikovaná v angličtine a vyšla v zahraničí, napr. USA. Okrem toho napísal 33 vysokoškolských skrípt, 440 vedeckých článkov, 32 výskumných prác, je autorom 28 patentov, na medzinárodných konferenciách a sympóziách predniesol 70 prednášok a účinkoval v 35 rozhlasových a televíznych programoch.

Jeho publikačná činnosť sa neorientovala iba na odborné časopisy, ale prispieval pravidelne aj do populárno-náučných periodík, napr. do časopisov Pyramída, PaS, VEDA a pod. Krátko po návrate prof. Tölgyessyho zo zahraničia sme využili príležitosť na zopár otázok.

Pán profesor, mohli by ste nám priblížiť okolnosti, za akých ste sa stali členom Európskej akadémie vied a umenia, a ako ste prijali toto nielen pre Vás, ale aj pre Chemickotechnologickú fakultu STU a vôbec pre celú univerzitu, významné ocenenie?

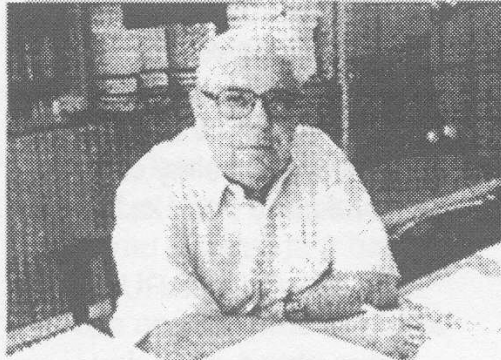
Veľmi ma prekvapilo, že ma vybrali a navrhli za člena tejto významnej medzinárodnej organizácie. Predpokladám, že sa tak stalo vďaka mojej širokej publikačnej činnosti.

Správa o tomto ocenení ma zastihla tesne po návrate z pracovného pobytu v Barme a Thajsku, kde som ako expert medzinárodnej atómovej agentúry pobudol na Yangonskej univerzite 5 týždňov. Členstvo v Európskej akadémii vied a umenia chápe ako výraz ocenenia mojej práce. Zároveň mi to pripomenulo, že v zahraničí ma zrejme viac poznajú ako doma, preto ma toto ocenenie tak veľmi prekvapilo a dojalo, pretože prišlo takmer na konci mojej aktívnej vedeckej a pedagogickej činnosti. Dojatie vzápätí vystriedal pocit veľkej zodpovednosti a súčasne aj vedomia povinnosti, ktorý ma zaväzuje vyvinúť maximálne úsilie na reprezentáciu našej univerzity v zahraničí.

Domnievam sa, že najúčinnjším spôsobom reprezentácie Slovenskej technickej univerzity navonok je vydávanie časopisu, či už odborného alebo univerzitného. Prostredníctvom časopisov sa ľudia vlastne dozvedajú o aktuálnom dianí na univerzite, ale aj o kvalite jej vedeckovýskumných a pedagogických pracovníkov. Vždy som sa usiloval urobiť maximum, aj keď boli veľmi ťažké časy. Som zakladateľom a vedeckým redaktorom *Radioanalytical and Nuclear Chemistry*. Časopis vychádza od r. 1967 a mnohí ľudia poznajú Slovenskú technickú univerzitu a Bratislavu práve vďaka nemu.

S Vaším menom je spojený aj vznik katedry chémie a technológie životného prostredia, z ktorej sa postupne vyprofilovala katedra životného prostredia. Mohli by ste priblížiť činnosť tejto katedry, ako sa jej darilo predtým a ako teraz?

Začiatky boli prirodzene spojené s ťažkosťami, niekedy aj s dosť veľkými. Najmä pri publikovaní článkov o životnom prostredí v zahraničí. Keďže som písal napr. o ochrane životného prostredia v ČSSR, o problematike znečistenia ovzdušia v ČSSR, o tuhých odpadoch a chemickom priemysle v ČSSR, o energii a životnom prostredí v ČSSR a iné, ktoré postupne vychádzali v rokoch 1984-1987 v časopisoch *Chemie und Umwelt*, *Chemische Industrie* - pri publikovaní týchto odborných príspevkov v zahraničných periodikách som sa nevyhol obvineniu z toho, že prezrádzam údaje o tom, čo sa u nás robí a čo nie, že kritizujem. Rád by som však upozornil, že ochrane životného

Prof. Juraj Tölgyessy
členom
Európskej akadémie vied
a umenia

prostredia sa ani dnes nevenuje taká pozornosť, akú by si žiadala situácia. O ochrane životného prostredia sa, žiaľ, zatiaľ viac hovorí a diskutuje, ako koná.

V terajšej situácii na systematickejšiu ochranu nie sú ani finančné prostriedky. Pracujem tiež na Ministerstve životného prostredia SR ako odborný poradca, a viem, že nedostatok financií spôsobuje veľké problémy, napr. so spaľovaním. Okrem nedostatku peňazí máme aj nedostatok odborníkov, preto potrebujeme vychovávať našich absolventov, aby sa dostali na vedúce miesta a mohli aspoň trochu situáciu ovplyvniť na prospech ochrany životného prostredia. Politici to nevyriešia.

Keď hovoríme o politikoch, nazdávate sa, že ich podpora a úsilie o presadenie projektov na ochranu životného prostredia je dostatočná?

V prvej fáze po roku 1989 problémy súvisiace so životným prostredím pomohli niektorým ľuďom do politiky. Záujem postupne opadol, lebo na realizáciu mnohých projektov neboli prostriedky. Nemyslím si, že je správne očakávať finančnú podporu napr. od USA či iných krajín.

Ako potom možno riešiť problém nedostatku peňazí na ochranu životného prostredia, keď vylúčime pomoc zo zahraničia?

Jedinú cestu vidím v získaní prostriedkov prostredníctvom grantu a v ich účelnom využití. Situácia je naozaj veľmi zlá. Nebudem hovoriť o iných, spomeniem napr. našu katedru, ktorá má skutočne veľké ťažkosti s prístrojovým vybavením. Ak porovnávam našu skutočnosť napr. so skutočnosťou v Myanmar, chytá sa ma smútok. Prístrojové vybavenie na tamojšej univerzite im zabezpečili Japonci a Medzinárodná agentúra pre atómovú energiu. Je paradoxné, že hoci sa Myanmar pokladá za rozvojovú krajinu, mal som tam možnosť robiť také výskumy, na ktoré u nás nemáme prostriedky ani vybavenie. Vďaka týmto príznačným podmienkam som za pomerne krátky čas napísal nesmierny veľký počet príspevkov.

Aký záujem prejavujú mladá ľudia o štúdium na Vašej katedre? A aké kritériá beriete do úvahy pri ich výbere? V súvislosti s katedrou životného prostredia CHĽP sa často spomína aj medzináborové štúdium. Môžete nám o ňom niečo povedať?

Záujem je obrovský, hoci katedra má 19 pracovníkov. Do jedného ročníka berieme asi 30 a vo všetkých ročníkoch je asi 100 študentov. Katedra tiež zabezpečuje pre celú fakultu predmety zo životného prostredia a prednášame aj na iných fakultách.

Pokiaľ ide o výber študentov na katedru životného prostredia, rozhoduje predovšetkým ich výborný prospech a doterajšia prax v tejto oblasti. Požadujeme od nich minimálne jednoročnú až dvojročnú prax. Ideálna na tento účel je študentská vedecká činnosť.

Na žiadosť Ministerstva životného prostredia r. 1991 vychováваме poslucháčov predovšetkým pre potreby okresných a obvodných úradov životného prostredia. Mnohí z našich absolventov pracujú už aj na Ministerstve životného prostredia.

Doktorandov nám, žiaľ, ubúda. Nie preto, že by študenti nemali záujem, ale z finančných dôvodov si jednoducho nemôžu dovoliť pokračovať v štúdiu a vedeckej práci. Necelých tritisíc korún mesačne naozaj nikoho nepresvedčí o potrebnosti vedy. Nedostatok financií aj tu výrazne znížil počet záujemcov, preto máme iba 7 doktorandov.

S akými problémami sa na Vás obracajú podniky či akciové spoločnosti na Slovensku?

Najčastejšie sú to číslarne odpadových vôd, prebudovávanie, nové parametre, tuhé odpady, ale aj zisťovanie kvality čistoty ovzdušia.

Okrem slovenských podnikov spolupracujeme a niektorými partnermi aj v Rakúsku, Taliansku. Analýzy, o ktoré majú najčastejšie záujem, vyžadujú precíznosť a kvalitnú úroveň.

Z tohto, čo sme tu povedali, vyplýva, že základným problémom sú peniaze, resp. ich nedostatok na katedre. Ako vidíte v tejto situácii budúcnosť katedry životného prostredia?

Veľmi pesimisticky. Možno očakávať pomalý odchod mojich kolegov na iné miesta, kde bude ich vzdelanie a práca viac ohodnotená, ako na vysokej škole. Ťažko možno od kohokoľvek žiadať, aby si zadovážil a zarobil dokonca aj na pomôcky a prístroje. Ocitol som sa v situácii, že som musel pre nedostatok peňazí nechať odpojiť dokonca aj telefón. Z toho, čo na katedre zarobíme, platíme aj telefón. Podobne je to aj s chemikáliami. Ak ich nemám, nemôžem zadať poslucháčom ich diplomovú prácu.

V januári budúceho roka budem mať 65 rokov a mal by som teda reálne uvažovať o svojom nástupcovi. Z dôvodov, ktoré som uviedol, mám obavy.

Prípravila: Alena Erdziaková

ŠPORT

Atlétky Slávie STU na európskom pohári klubových majstrov v Kodani

Po minuloročnom získaní titulu majsteriek SR v atletike (pozri: *Informácie STU*, október 1994) nastúpili atlétky Slávie STU 27. mája 1995 v Kodani na štadióne Osterbro v skupine B Európskeho pohára klubových majstrov ako reprezentantky slovenskej ženskej atletiky. V špičkovej európskej klubovej súťaži v konkurencii 12 klubov (Ukrajiny, Chorvátska, Bieloruska, Švajčiarska, Juhoslávie, Švédska, Dánska, Belgicka, Turecka, Nórska a Luxemburska) sa rozhodne nestaršili a obsadili 8. miesto pred klubmi Nórska, Belgicka, Turecka a Luxemburska. So ziskom 99 bodov zaostali za tretím Bieloruskom o 28 bodov.

V jednotlivých disciplínach najlepšie obstáli Šárka Kašpárková - trojskok: 1. miesto - 16,63 m; Jánka Kováčiková - oštep: 2. miesto - 50,84 m; Jarmila Ziftáková - 100 m: 3. miesto - 12,33 s; 200 m: 3. miesto - 24,80 s.

Na výkonoch našich atlétok majú podiel tréneri Pavol Giesk (behy), Michal Pogány a Viliam Lenčel (skoky), Ivan Lacko (prekážky), Alojz Kozmúch a Marián Hanuliak (vrhy), ktorí vykonávajú trénerskú činnosť už dlhší čas dobrovoľne.

Všetci sa chceme poďakovať MŠ SR, p. Júliusovi Binderovi (Vodohospodárska výstavba, š.p.), VUB Invest, ČSA, SKI Bardejov (zn. ASSICS), p. Andreasovi

Úvodný článok W. S. Lyona z Oak Ridge National Laboratory (USA) v časopise J. Radioanal. Chem., Letters k 65. výročiu narodenia J. Tölgyessyho
Jointly published by J. Radioanal. Chem. Letters Elsevier Science S. A., Lausanne and Akadémiai Kiadó, Budapest, 213 (3) 1 61-164 (1996)

EDITORIAL

Gilbert & Sullivan Celebrate

JURAJ TÖLGYESSY'S 65th BIRTHDAY

Taken from a Slovak valedictorian
With a chance for educational advances.
Liberated then, he didn't fail.
Forward always, no backward glances.
Wafted by a favoring gale
As one sometimes in trances.
To a height that few can scale
Save by long and weary dances.
Surely never had a male
Under such circumstances
So adventurous a tale
Which may rank with most romances (1).

Born in Dunajská Streda, Slovak Republic, 1-27-31, Tölgyessy received the Ing. degree from Slovak Technical University (1953), the PhD from the Chemico-technological University, Prague (1959), Associate Professor (Docent) Slovak Technical University (1962), DSc, Lomonosov State University, Moscow (1968), Professor Slovak Technical University (1972) .

He is the very model of a professor radiochemical
He has information vegetable, atmospheric and mineral.
He knows the table of isotopes and nuclear events historical
He quotes half-lives and energies in order categorical.
He's very well acquainted with matters mathematical
He understands problems, both theoretic and practical.
About environmental problems he's teeming with a lot of news.

His intention is to educate and not to scare or confuse
He's very good at separations and substoichiometry
And other techniques unknown to workers in factories.
In short in matters vegetable, atmospheric and mineral
He is the very model of a professor radiochemical (2).

Assistant, Associate, Professor of Nuclear Chemistry, Slovak
Technical University, 1972-78; Professor and Head of
Department of Environmental Science 1978-present.

The papers that flow from his pen, tra la
Breathe promise of research quite fine.
As we study the data they bring, tra la
We welcome the hopes that within us spring
Of solutions to problems serpentine
Of solutions to problems serpentine.
And so we say when he writes anything.
It's welcome as flowers that bloom in the spring.
Tra la la la la la
Tra la la la la.
As flowers that bloom in the spring. (1)

Almost 100 books and lectures, 33 university textbooks,
470 scientific papers, 28 patents.

He is a founder & editor of the JRANC and a right good editor
too.

He's very very good
And he wants it understood
He labors hard at what he has to do.
Though he edits with a very strong mind.
His treatment of authors is usually quite kind
He's generally open to persuasion.
And he's never known to quail at a nasty letter in the mail
And he's never wordless on any occasion.
What never?
No never.
What never?
Well, hardly ever.
So give three cheers as loud as can be
For the jolly co-editor of the JRANC (4)

Tölgyessy was co-founder and co-editor of the Journal of
Radioanalytical and Nuclear Chemistry, and additionally serves
on the editorial board of many other scientific journals.

His object we all surmise
He shall achieve because he's wise
Is to make each publication take a prize
Each publication take a prize.
Another personal decision
To popularize science such as nuclear fission
Both through lectures and programs on television.
Lectures and television. (5)

Many prizes including State Prize of Slovak Republic (1971), G. Hevesy Award (1975), Gold Medal of Slovak Technical University (1981), Silver Medal of Slovak Academy of Sciences (1981), Slovak Academy of Sciences Prize for popularisation of science (1968), eight other prizes and medals, the latest being the Slovak Literature Foundation Prize for the book, "Radioanalytical Chemistry" (1990) .Thirty five radio and television programs.

There is beauty in extreme old age
Do you fancy he is soon there to arrive?
Information I'm requesting
On a subject interesting:
What should a chemist do after age sixty-five?
Throughout this wide dominion
It is the general opinion
That it is research and writing that keeps him alive (6)

Happy birthday and many more productive years from all your friends! ! !

REFERENCES

1. Gilbert & Sullivan, "The Mikado", Act 1 (Slightly modified).
2. Gilbert & Sullivan, "The Pirates of Penzance" , Act 1 Slightly modified) .
3. Gilbert and Sullivan, "The Mikado", Act 2 (Slightly modified).
4. Gilbert & Sullivan, "H.M.S. Pinafore", Act 1 (Slightly modified) .
5. Gilbert & Sullivan, "The Mikado", Act 1 (Slightly modified)
6. Gilbert & Sullivan, "The Mikado", Act 2 (Slightly modified)

W.S. Lyon Oak Ridge, TN, USA

SEDEMDESAT ROKOV PROFESORA JURAJA TÖLGYESSYHO

Začiatkom roka nového tisícročia sa dožíva významného životného jubilea člen katedry chémie, Fakulty prírodných vied Univerzity Mateja Bela Univ. **prof. Ing. JURAJ TÖLGYESSY, DrSc.**, člen Európskej akadémie vied a umení, člen vedeckých rád viacerých vysokých škôl, člen odbornej pracovnej skupiny akreditačnej komisie pre ekológiu, spoločnej odbornej komisie doktorandského štúdia odborov ekológia, environmentalistika, jadrová chémia, chemická technológia a ďalších. Všetky funkcie vo vedeckých spoločnostiach a odborných komisiách nie je možné v tejto stručnej laudácii ani vymenovať. Rovnako ocenenia za vedeckú, odbornú ale aj popularizačnú a verejnú činnosť. Predsa len aspoň podľa niektorých najvýznamnejších si môžeme utvoriť názor na jeho bohatý a plodný vedecký život. Sú to predovšetkým: Štátna cena SR za vedeckú činnosť a utvorenie vedeckej školy v odbore jadrovej chémie na Slovensku, čestný titul zaslužilý vynálezca v ochrane životného prostredia s právom nosiť zlatý odznak, strieborná plaketa D. Štúra za zásluhy v prírodných vedách, medaila G. Hevessyho s diplomom (USA) za významné výsledky v oblasti nukleárnej analytickej chémie. Nositeľ ceny SAV za vedecko-popularizačnú činnosť, cena Maďarskej akadémie vied za dielo: „*Radiometrische Titrationen*“, cena ministerstva školstva a Vydavateľstva Alfa za dielo „*Chemické aspekty životného prostredia*“, cena Vydavateľstva Alfa a prémie Slovenského literárneho fondu za diela „*Svet hľadá energiu*“, „*Nukleárna farmácia*“, „*Získavanie, úprava, čistenie a ochrana vôd*“, cena Vydavateľstva Obzor za dielo „*Za tajomstvami ekobiofyziky*“ a najnovšie Veľká zlatá medaila Univerzity Mateja Bela za zásluhy o rozvoj univerzity.

Profesor Tölgýessy predstavuje významnú osobnosť slovenskej vedy, osobnosť, ktorá zásadným a rozhodujúcim dielom zasiahla do vývoja predovšetkým analytickej chémie, rádiochémie, chémie životného prostredia a ekológie.

Profesor Tölgýessy sa narodil 27. januára 1931 v Dunajskej Stredě. Po maturite na gymnáziu v Komárne študoval na Chemickotechnologickej fakulte STU v Bratislave, ktorá sa neskôr na dlhé roky stala jeho alma mater. V roku 1959 obhájil kandidátsku dizertačnú prácu na ČVUT v Prahe. Po habilitácii v roku 1962 bol menovaný docentom a v roku 1972 profesorom. Medzitým v roku 1968 obhájil na Lomonosovovej univerzite v Moskve doktorát vied. V roku 1995 bol menovaný akademikom. Na chemickotechnologickej fakulte v Bratislave pracoval nepretržite štyridsať plodných rokov s kratšími či dlhšími prestávkami kedy pôsobil ako hosťujúci profesor na vysokých školách v USA, Mexiku, Maďarsku, Albánsku, Mongolsku, Myanmare, Thajsku, Nemecku, Francúzku a ďalších. Od roku 1996 pracuje na katedre chémie našej univerzity.

V pedagogickej činnosti sa zamerlal na výučbu odborov analytickej chémie, nukleárnej analytickej chémie, rádiochémie a radiačnej chémie, analytickej chémie životného prostredia, rádioekológie, ekobiofyziky a chemickotechnologických odborov. Na našej katedre prednáša a vedie semináre z ekochémie, jadrovej chémie, priemyselnej chémie, ale aj chemickej informatiky a ďalšie. Profesor Tölgýessy počas svojho celého pôsobenia na vysokých školách viedol niekoľko generácií vedeckých aspirantov, je cenné, že tejto činnosti sa venuje doteraz. Viedol a vedie množstvo diplomantov a študentov v rámci

študentskej vedeckej a odbornej činnosti.

Osobitne významné, pri hodnotení životného diela nášho jubilanta je vytvorenie vedeckých škôl v odboroch jadrová chémia v ČSFR, jadrovej analytickej chémie v medzinárodnom meradle a environmentálnej ekológii na Slovensku. Za vytvorenie vedeckej školy v odbore jadrovej chémie na Slovensku obdržal v roku 1971 štátnu cenu. V roku 1975 za rozvoj jadrovej analytickej chémie medailu G. Hevessyho s diplomom. V roku 1995 bol zvolený za akademika Európskej akadémie vied a umení. Je zakladateľom a vedúcim redaktorom medzinárodného vedeckého časopisu *Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry* (Elsevier Amsterdam, Akadémiai Kiadó Budapest) od roku 1967. Je expertom Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu a školiteľom vedeckých aspirantov a štážistov aj zo zahraničia.

Vedecká a publikačná činnosť profesora Tölgyessyho je obdivuhodná, 190 kníh a vedeckých učebníc, 390 pôvodných vedeckých prác registrovaných v Current Contents 85 ďalších recenzovaných prác, 22 patentov a autorských osvedčení, vyše 160 prednášok na medzinárodných a domácich vedeckých konferenciách, vyše 80 výskumných správ štátneho a rezortného výskumu, ako aj celý rad ďalších vedeckých aktivít. Jeho práce sú citované v stovkách domácich i zahraničných publikácií. Zaoberal sa aj popularizáciou vedy. Napísal niekoľko vedecko-populárnych kníh, ktoré boli publikované nielen na Slovensku, ale aj v preklade vo viacerých krajinách Európy.

Pre osobnosť nášho jubilanta je charakteristická múdrosť v symbióze s neúnavnou pracovitosťou a skromnosťou. Jeho pochopenie a citlivý prístup k riešeniu malých i veľkých problémov, nesmierna tolerancia vo vystupovaní voči kolegom, ale i študentom. Ochota vzácného radcu a priateľa ho robí veľmi blízkym nám všetkým. Považujem osobne za mimoriadnu poctu, že sa môžem považovať za jubilantovho kolegu a priateľa.

Všetkým čo nášho vzácného priateľa a kolegu poznáme zdá sa neuveriteľné, že tento duševne a fyzicky čulý mladík oslavuje sedemdesiatiny. Želáme mu úprimne a z celého srdca pevné zdravie, osobnú pohodu v kruhu rodiny, ako aj mnoho ďalších úspechov vo vedeckej a publikačnej práci. Želáme si, aby sme sa ešte dlho tešili zo spolupráce na našej katedre.

Pri príležitosti 65. výročia profesora Tölgyessyho uverejnil v roku 1996 prof. W.S. Lyon Laudacio, ktoré bolo publikované v J. Radioanal. Nucl. Chem. Je charakteristická a výstižná, preto si ho dovoľujeme aj v našom zborníku uverejniť.

Ad multos annos !

prof. RNDr. Otto Tomeček, PhD.

Sedemdesiatpäť rokov profesora Juraja Tölgyessyho

V roku 2006 sa dožíva významného životného jubilea emeritný profesor Ing. Juraj Tölgyessy, DrSc., člen Európskej akadémie vied a umení, zakladateľ a vedúci Katedry životného prostredia CHTF STU v rokoch 1978 - 1996, ktorý doteraz aktívne pedagogicky pôsobí na Fakulte prírodných vied

Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Profesor Tölgyessy sa narodil 27. januára 1931 v Dunajskej Strede. Po maturite v Komárne študoval a promoval na Chemickej fakulte SVŠT v Bratislave, kde pôsobil takmer štyridsať rokov. Kandidátsku dizertačnú prácu obhájil na ČVUT v Prahe v roku 1959, habilitoval sa v roku 1962, doktorát z oblasti jadrových vied obhájil na Lomonosovovej univerzite v Moskve v roku 1968 a v roku 1972 bol vymenovaný za profesora na CHTF v Bratislave. Ako hosťujúci profesor pôsobil na celom rade univerzít a vysokých škôl v USA, Mexiku, Maďarsku, Albánsku, Mongolsku, Mjanmarsku, Thajsku, Nemecku, Francúzsku a inde. Od roku 1996 pracuje na Katedre chémie FPV Univerzity Mateja Bela.

V oblasti pedagogickej činnosti mu jeho bohaté skúsenosti a vedecké pozadie umožnili vyučovať v odboroch analytickej chémie, jadrovej chémie, rádiochemie a radiačnej chémie, chémie životného prostredia, rádioekológie, priemyselnej chémie a technológie, ekobiofyziky a chemickej informatiky. Viedol a aj doteraz usmerňuje množstvo študentov v rámci študentskej vedeckej a odbornej činnosti, pri bakalárskych záverečných prácach a pri diplomových prácach v inžinierskom štúdiu.

V oblasti vedeckej činnosti vzdelával niekoľko generácií mladých vedeckých pracovníkov a významne prispel k vytvoreniu vedeckých škôl v odboroch jadrová chémia v rámci ČSFR, jadrová analytická chémia v medzinárodnom meradle a environmentálna ekológia v rámci Slovenska. Za vytvorenie vedeckej školy v odbore jadrovej chémie na Slovensku získal v roku 1971 Štátnu cenu. Za rozvoj jadrovej analytickej chémie získal v roku 1975 medailu G. Hevessyho s diplomom (USA). V roku 1967 založil a odvtedy je vedúcim redaktorom medzinárodného vedeckého časopisu *Journal of Radioanalytical and Nuclear Chemistry* (Elsevier Amsterdam, Akademiai Kiadó Budapest), expertom Medzinárodnej agentúry pre atómovú energiu, školiteľom vedeckých aspirantov a štážístov aj zo zahraničia. Roku 1995 bol zvolený za akademika Európskej akadémie vied a umení.

Ťažiskom životného diela profesora Tölgyessyho je jeho neúnavná publikačná a popularizačná činnosť v oblasti jadrových vied a chémie životného prostredia. Neexistuje jediná doména, ktorú by si neosvojil, jediná vedecká oblasť, ku ktorej by tvorivo neprispel, jediná téma, ktorú by nerozvinul, nesprístupnil odborným záujemcom a nespolarizoval pre širokú verejnosť. To je jeho grandiózny príspevok do pokladnice slovenskej vedy a jeho dar generáciám slovenských študentov, vedeckých a pedagogických pracovníkov. To je žiarivý príklad rozširovania obzoru národa a prehlbovania jeho poznania.

Obdivuhodná publikačná činnosť profesora Tölgyessyho, založená na vedeckom poznaní a bohatých pedagogických a literárnych skúsenostiach, vyústila do vyše dvesto kníh, viac než štyroch stoviek pôvodných vedeckých prác registrovaných Current Contents, dvoch desiatok patentov a autorských osvedčení a takmer dvesto prezentácií na medzinárodných a domácich vedeckých fórach. Vyriešil a podieľal sa na riešení viac ako osemdesiatich výskumných projektov a jeho práce sú citované v stovkách zahraničných a domácich literárnych odkazov. Mnohé z jeho publikácií boli primárne uverejnené v zahraničí mnohé boli preložené do cudzích jazykov.

Osobitosť, nápaditosť, cievvedomosť a pracovitosť profesora Tölgyessyho boli ocenené Štátnou cenou SR za vedeckú činnosť a za vytvorenie vedeckej školy v odbore jadrová chémia, striebornou plaketou Dionýza Štúra za zásluhy v prírodných vedách, cenou SAV za vedecko-popularizačnú činnosť, cenou Maďarskej akadémie vied za rádiometrické titrácie, cenami Ministerstva školstva, vydavateľstva Alfa, vydavateľstva Obzor, prémieu Slovenského literárneho fondu a v ostatnom období Veľkou zlatou medailou Univerzity Mateja Belu za zásluhy rozvoj.

Až neuveriteľná musí byť ekonomizácia času pri takejto obrovskej vedeckej a pedagogickej produkcii. Vyžaduje prísnu sebadisciplínu a vysoké pracovné nasadenie. Nik zo spolupracovníkov takéto tempo nevydržal. A neuveriteľné je aj to, aké vnútro sa skrýva pod povrchom vedeckého a technického velikána. Nepozná, čo je to nepomôcť, nebyť ústretový, nemať citlivý prístup k spolupracovníkom. Nepozná nemožné, ale okamžite, aj v pokročilom veku, reaguje na potreby a rieši problémy tak rýchlo, že ústa v okolí ostávajú otvorené. Jeho pracovné nasadenie mu môžu mladší, aj o dve generácie, len závidieť. A pritom je prof. Tölgyessy človekom skromným, otvoreným a úprimným. Všetko, čo dosiahol, dosiahol len vlastnou prácou, vlohami a mimoriadnym nasadením. Kto ho osobne pozná, dá mi za pravdu, že takého človeka sa nedá iné než obdivovať a mať ho rád.

Prajeme Ti, drahý priateľ a kolega, aby nám Tvoje vynikajúce schopnosti mohli byť žiarivým príkladom aj v nasledujúcich rokoch.

Vasil Koprda FCHPT STU

*Slovenská technická univerzita v Bratislave
Fakulta chemickej a potravinárskej technológie*

*Prof. Ing. Dušan BAKOŠ, DrSc.
dekan*

Bratislava, 13. júna 2003

Vážený pán profesor,

dovoľte mi, aby som Vám pri príležitosti 25. výročia Katedry environmentálneho inžinierstva na FCHPT STU vyslovil poďakovanie za prácu, ktorú ste ako dlhoročný vedúci katedry vykonali pri budovaní študijného odboru Chémia a technológia životného prostredia.

Za toto obdobie sa katedra stala pevnou súčasťou fakulty, o čom svedčí veľký počet vychovaných inžinierov, bohatá publikačná činnosť a široká spolupráca s praxou.

Do nasledujúcich rokov Vám želám veľa zdravia, životnej pohody a tvorivých síl pri odovzdávaní bohatých skúseností, ktoré ste získali vo funkcii vedúceho katedry, ako i v ďalších funkciách vykonávaných na fakulte v priebehu Vášho tvorivého života.

S úctou,

*Vážený pán
Prof. Ing. Juraj Tólggyessy, DrSc.
Katedra environmentálneho inžinierstva
FCHPT STU
Bratislava*

Osemdesiatročný JURAJ TÖLGYESSY

Vydala Slovenská technická univerzita v Bratislave
pre Fakultu chemickej a potravinárskej technológie STU
v Nakladateľstve STU v roku 2010.

Návrh obálky: Andrea Maceková
Redakčná úprava: Eva Troščáková
Technická úprava: Zdenka Mazúrová

Rozsah 40 strán, 1. vydanie, náklad 50 výtlačkov, tlač
Nakladateľstvo STU v Bratislave.

ISBN 978-80-227-3426-4

ISBN 978-80-227-3426-4